

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IX.

ČÍSLO 7.—8.

F. ŠTEIDLER:

Anabase ruských legií v roce 1918.¹⁾

(Přehled vojenských operací.)

I.

Branný konflikt našeho armádního sboru s ruskými a sibiřskými sověty, který vypukl koncem května roku osmnáctého, byl původně nazýván, podle ruského zvyku, československým protibolševickým vystoupením. Boje, rozpoutavši se tehdy na rozsáhlém území od Povolží do Bajkalu, později pak až do Vladivostoku, připomínaly svou povahou i prvotním účelem historicky proslavené tažení řeckých vojinů Xenofontových z r. 401 př. Kr., známé dnes obecně pode jménem anabase.

Proto mluvíme také o anabasi ruských legií.

V širším slova smyslu začíná tato anabase již koncem února 1918 na Ukrajině, odkud byl náš armádní sbor dirigován podle rozhodnutí Masarykova přes sovětské Rusko a Sibiř do Francie. K anabasi v užším slova smyslu, k anabasi vlastní, dochází však teprve 25. května, kdy úkklady sovětské vlády musily již býti odráženy zbraní a kdy si musily naše legie bojem klestiti cestu východním Ruskem a po sibiřské magistrále k moři.

Chci podati v tomto článku jen stručný přehled vojenských operací, nutných k opanování železničních tratí, i operací dalších, které se rozvíjely od první poloviny července 1918 na nově budované ruské a spojenecké frontě v Povolží a na Urále.

Bylo již několikráte ukázáno na to, v jak těžké a nevýhodné situaci byl transport našich legií při vzniku branné anabase. Máme-li na mysli celé ohromné jeviště válečné od středního Ruska po Vladivostok a uvážíme-li, že správa tohoto území byla v momentě vystoupení v rukou bolševických sovětů, kdežto naše vlaky tratily se jako nepatrné, rozptýlené body na linii dráhy přes 8000 km dlouhé, poznáme již na první pohled značné výhody nepřítelovy a velmi těžké postavení vojska našeho. V sovětské administrativě bylo tehdy arci hodně primitivních improvisací, nepořádku a nekázně, ale přece možno říci, že technické prostředky železniční dopravy byly v rukou sovětů. My musili jich teprve dobývat! Vojenská skladiště mnohých ruských a sibiřských měst poskytovala rudé gardě nadbytek zbraní a nábojů, u nás, po hlavním odzbrojení v Penze, po případě i v dalších městech, byl jak zbraní, tak nábojů velmi citelný nedostatek (dělostřelectvo chybělo úplně!), takže teprve vítězné boje a opanování sovětských zbrojnic přivodilo po této stránce nápravu. Bolševici měli dále aspoň částečně organisované zápolí, u nás vlastně žádného zápolí nebylo, vlaky stály na stanicích a zastávkách jako osamělé výspy,

¹⁾ Podrobný seznam pramenů a literatury najde čtenář v brožurě dr. J. Kudely, Československá anabase v Rusku. Praha 1928, nákl. Čs. obce sokolské. (Sbírka sokolských přednášek č. 22.)

kol dokola obkličené nepřitelem. U sovětů byla konečně možnost, využití pro vojenskou službu značných rezerv z místního obyvatelstva, u nás bylo naopak nutno spoléhat pouze na vlastní, již stávající síly, které se mohly doplňovati jen v ojedinělých případech novými dobrovolníky, žijícími do té doby ještě v zajateckých táborech. Spoléhat se na eventuelní pomoc tajných protibolševických organizací ruských bylo velmi riskantní, poněvadž při vzniku našeho branného konfliktu se jejich branná moc teprve tvořila. V prvních bojích neuplatnila se vůbec a když po vítězném zahájení naší anabase počaly se v několika městech formovati vojenské útvary ruské, konaly s počátku spíše jen službu výzvědnou nebo strážní a ochrannou.

Největší však výhoda bolševiků v boji s námi byla, po mém soudu, ta, že měli nejlepší příležitost znemožniti pohyb našich vlaků drobnou válkou partisanskou. Ničení tratí v pustých stepích a sibiřských pralesích, vykojení vlaků, poškozování lokomotiv a nádražních dílen ve stanicích, jimiž naše vlaky ještě neprojely, rozbíjení mostů, stávka neb aspoň pasivní resistance železničářů a horníků, přepadání našich eselonů na osamělých zastávkách nebo na jiných příhodných místech v hlubinách pralesa — vše to byly zbraně, kterými se dalo za určitých okolností poměrně snadno čeliti našemu pohybu neb aspoň získati dosti času, dokud by se nezorganizovala větší řádná vojenská moc.

Bojové útvary bolševiků v krajích, jimiž jsme musili projeti, byly totiž v prvním období anabase nesporně slabší než naše. Ani ne tak počtem — tím v celku snad i převyšovaly — ale jistě kvalitou. Skládaly se hlavně z místních rudých gard a bojových družin, určených spíše ke službě strážní a policejní, po případě k drobným partisanským výpravám proti místním povstalcům. Jen větší města měla jakési kádry vojenských útvarů, ale celková organizace rudého vojska byla teprve v počátcích. Poměrně nejlepšimi bolševickými vojáky byli tehdy bývalí váleční zajatci, ponejvíce Němci a Maďaři, kteří vstoupili dobrovolně do sovětských služeb. V bojích s námi byli ovšem také z nacionálních důvodů nepřitelem opravdu vážným a úporným. Byli však i v jejich řadách dosti živlů pochybného charakteru, nelišících se po této stránce od mnohých demoralisovaných vojáků ruských. Stejně špatné poměry panovaly ve sboru velitelském, kde převládali buď vojensky nezkušení političtí agitátoři nebo váleční spekulanti a dobrodruzi. Reorganizace branné moci sovětů byla provedena teprve za naší anabase. Větší vojenskou silou vládly sověty koncem května v Povolží a ve východním Rusku, tedy asi v rayonu našeho zadního voje a pak i v Zabajkalí, kde byly opět soustředěny četné bolševické oddíly bojující právě před tím s atamanem Semenovem. Také ve městech Dálného východu organizace rudé gardy rozvíjela se úspěšně. Toto rozložení větších bolševických sil jak vpředu, tak i v zadní polovině našeho vlakového transportu mohlo se ovšem státi osudným naší anabasi hned v jejím počátku.

Proto také sovětská vláda v Moskvě i když dobře znala výše uvedeně nedostatky své branné moci v ruských a sibiřských městech, nepochybovala, že odzbrojení našeho transportu a rozformování vojska v době jeho úplného rozdrobení po jednotlivých stanicích dráhy bude moci býti vykonáno poměrně lehce a že k tomu stačí jen ty vojenské síly, které měly místní sověty k dispozici. Přehlížela patrně ve své diktátorské povýšenosti ideovou a mravní kvalitu našich legií, zejména bratrskou soudržnost vojenského kolektivu, stojícího s naprostou oddaností ve službách své národní revoluce. Ne

malou roli v této desorientaci Moskvy o pravém stavu našeho vojska měly zejména falešné informace čs. komunistů, kteří o naše odzbrojení a rozformování právě nejvíce usilovali. Odzbrojování vlakových transportů nebylo ostatně v Rusku v tehdejší době žádnou novinkou a rudé gardy některých měst měly po této stránce již dosti zkušenosti a dobré předchozí praxe. Bezpečně víme to o městech východního Povolží a Urálu, tedy právě o železničním úseku, který padal na váhu i za naší anabase. Bojové družiny urálské, aby získaly zbraně a předešly eventuelním incidentům, odzbrojovaly totiž plánovitě všechny ešelony ruských vojáků, odjíždějících po revoluci říjnové a rozvratu fronty z Ruska na Sibiř. Podle plánu, vypracovaného ufským štábem, hlásila vždy Samara napřed příjezd i stav takovýchto ešelonů, které se pak na určitých stanicích isolovaly a odzbrojovaly. Nebezpečnější případy vyřizovány v Ufě a Minjaru a byly jakousi první školou vojensko-policejní činnosti místních rudých gard.²⁾

Stejně jako sibiřská vláda posuzoval situaci s hlediska vojenského i francouzský kapitán J. Sadoul v Moskvě, který, jak známo, s bolševiky velmi sympatisoval a nakonec se i sám bolševikem stal. O našem vystoupení proti sovětům vyslovil se přímo jako o „politováníhodném dobrodružství, které musí dříve nebo později skončiti úplným rozdrčením nešťastných vzbouřenců“.³⁾ Nejinak smýšleli francouzští důstojníci a někteří vyšší důstojníci ruští, kteří byli u nás.

Největší slabinou naší situace při vzniku branného konfliktu byla úplná roztržičnost armádního sboru. Nejzápadněji vysunuty stály ariergardní ešelony první divise v Serdobsku, značná část druhé divise dostihla však již Vladivostoku! V první době bojů nepadala tato vladivostocká skupina vůbec na váhu, poněvadž o událostech ve východním Rusku a v západní Sibiři nebyla informována a sama octla se v konfliktu s místním sovětem teprve o měsíc později. A tak protibolševického vystoupení koncem května 1918 účastnilo se na naší straně z celkového počtu as 40.000 vojáků, necelých 26.000 vojáků, rozložených se svými vlaky na železniční linii od Serdobska ve středním Rusku po Irkutsk u jezera bajkalského. Rozdělení ešelonů po jednotlivých stanicích dráhy bylo takové, jak je kde bolševická vláda a místní sověty právě byly zastavily. Vzdálenosti mezi ešelony byly ovšem veliké. Nemohu tu podrobně uváděti jednotlivé stanice a části pluku, které v nich stály, upozorním jen na to, že vzdálenosti 300 nebo 400 km po trati, t. j. u nás přibližně asi vzdálenost mezi Brnem a Domažlicemi, nebyly žádnou vzácností. V evropském Rusku byly na jednom místě, mezi Syzraní a Zlatoustem naše vlaky od sebe vzdáleny přes 960 km a ve východní Sibiři, mezi Irkutskem a Vladivostokem činil tento rozdíl dokonce přes 3200 km... Rozptýlení jednotek a útvarů armádního sboru bylo tedy úplné. Každý ešelon představoval vlastně izolovanou jednotku, která mohla spoléhati čistě jen na vlastní síly a v boji byla nucena rozhodovati se zcela samostatně.

Zato nespornou výhodou pro nás byla loyální spolupráce značné části ruských železničářů, bez jejichž účinné pomoci byl by pohyb našich vlaků nemyslitelný. Značný podíl na celkovém úspěchu anabase měla ovšem i protibolševická nálada většiny ruského oby-

²⁾ I. Podšivalov, Graždanskaja borba na Urále 1917—1918, str. 111.

³⁾ Dopis J. Sadoula z Moskvy 29. května 1918. (J. Kratochvíl, Cesta revoluce, II. vyd., str. 138.)

vatelstva. Jeho sympatie k nám, s počátku tajné, projevíly se všude po pádu sovětské vlády měrou překvapující.

II.

Přihlédněme nyní blíže k charakteru a k průběhu prvních bojů anabase!

Podle rozhodnutí čeljabinských předporad z 23. května, jímž byl vyňat transport vojska z pravomoci Odbočky a svěřen Zatímnímu výkonnému výboru sjezdu, hlavní úkol připadl, jak známo, třem důstojníkům, členům tohoto výboru, a to pplk. Vojcechovskému, veliteli 3. pluku, kap. Gajdovi, veliteli 7. pluku, a por. Čeckovi, veliteli 4. pluku. Úkol byl rozdělen tak, že všechny vlaky, stojící v Povolží, měly být podřízeny por. Čeckovi, vlaky na Urále a na západ od Omska pplk. Vojcechovskému, vlaky na východ od Omska až k Irkutsku kpt. Gajdovi. Skupina Gajdova byla předvojem, Vojcechovského středem a Čeckova zadním vojem celého transportu. Nejsilnější z nich byla skupina střední, čítající původně as 11.000 vojáků, po ní přišel zadní voj s 9.000, nejslabší byl předvoj, který měl s počátku jen okolo 4.000 vojáků.⁴⁾

Po rozhodnutí čeljabinském byl hlavní problém v tom, jak uvést domiti co nejrychleji všechny naše vlaky o bolševickém nebezpečí, které jim hrozilo vyplněním rozkazů moskevské vlády a jak je zároveň informovati o samostatném pohybu celého transportu do Vladivostoku. Při velikých vzdálenostech i pro jiné překážky technického rázu dispozice Výkonného výboru nemohly být všude oznámeny včas. Nejzápadnější vlaky na pravém břehu Volhy hnuly se proto o něco později, když v západní Sibiři a na Urále se již bojovalo, nejvýchodnější pak vlaky, které stály před Irkutskem, a s nimiž se původně ještě počítalo, se o čeljabinské akci již nedověděly. Kuryři vyslaní kpt. Gajdou dojeli jen do Nižneudinska, as 500 km západně od Irkutsku.

Prvním dnem branného konfliktu byl 25. květen, kdy došlo na stanici Marianovce k přepadení dvou ešelonů 6. pluku, vyslaných 23. května ppkl. Vojcechovským z Čeljabinska do Omska. I tento transport se dál ještě se svolením čeljabinského sověta a také další jeho cesta až ke stanici Kulomzinu, západně od Omska, minula klidně. Teprve když první z obou ešelonů dojel as o polednách 25. května do Kulomzina, byl zastaven ultimatem omského sověta, který žádal podle direktiv z Moskvy okamžité odzbrojení. Ešelon odepřel, ale necitě se sám dosti silným, aby si probojoval cestu Omskem, obrátil se a jel zpět směrem k Isil'-Kul'u. Spolu s ním vrátil se i ešelon následující, stojící na blízké zastávce Alonské. Sotva však dojely oba vlaky na stanici Marianovku, byly náhle překvapeny útokem dvou, později tří bolševických vlaků, vyslaných za nimi z Omska. Rudí útočníci byli sice s velkými ztrátami odrazeni, ale i naše ztráty byly při malém počtu vojáků velmi citelné, 18 mrtvých a 15 raněných. Oba ešelon 6. pluku couvly poté na stanici Moskalenki, aby byly blíže Isil'-Kul'u. Tam však se již zatím naši dověděli o marianovském přepadení a pod-

⁴⁾ Tento přibližný odhad sil platí jen pro ešelon 6. pluku stojící mezi Serdobsem v Rusku a Nižneudinskem v Sibiři. Ešelon 7. pluku vladivostocký a pak ty, jež byly účastny t. zv. incidentu irkutského ve dnech 26.—27. května a dojely potom také do Vladivostoku, kde se staly součástí skupiny vladivostocké čili východní v tomto počtu zahrnutý nejsou. Skupina vladivostocká byla ze všech nejsilnější čítající okolo 16.000 vojáků.

nikli proto ihned ráznou protiakcí: obsadili nádraží a internovali místní sovět.

Zcela jiného druhu byl vznik naší anabase na východ od Omska, ve skupině Gajdově. Tam podle předchozí úmluvy, kterou měl kpt. Gajda s kpt. Kadlcem, velitelem jednoho ešelonu 7. pluku, došlo právě v den osudného přepadení u Marianovky k aktivnímu vystoupení s naší strany na stanici Mariinsku. Stojící tam ešelon rudého vojska, který měl odjetí na zabajkalskou frontu proti Semenovu, byl kolem druhé hodiny odpolední odzbrojen, nádraží obsazeno a trať v přiměřené vzdálenosti na obou stranách zabezpečena. Na zprávu o Kadlcově vystoupení v Mariinsku obsadil kpt. Gajda v noci na 26. května po menším boji s rudou gardou a německo-maďarskými zajatci novonikolaevské nádraží s přilehlým velkým mostem přes řeku Ob, všechny vojenské ubikace i veřejné budovy ve městě. Tajná organizace místních ruských protibolševiků, se kterou Gajda již dříve byl navázal styky, provedla pak hned 26. května i politický převrat. Dosadila novou vládu, jež se stala základem pozdější vlády sibiřské a počala též formovati vojenské oddíly dobrovolníků, složené hlavně z bývalých důstojníků a studentů, kteří převzali ochranu města. Nejblíže stojící náš ešelon na západ od Novonikolaevska obsadil téže noci stanici Čulymskou a poté Barabinsk, čímž docíleno zabezpečení Novonikolaevska se strany Omska. Tak 26. května ráno octl se v naší moci úsek sibiřské magistrály od Isil'-Kul'u do Moskalenek, dále úsek od Barabinska do Novonikolaevska a pak okolí Mariinska. To byl první pozitivní výsledek vystoupení!

Nezávisle od vylíčených bojových srážek v západní Sibiři došlo však téhož dne, 26. května odpoledne, k přepadení našeho dělostřeleckého ešelonu v Irkutsku. Tento ešelon, který nemohl již býti, jak jsem uvedl, včas vyrozuměn a varován, stal se obětí intrik irkutské „Centrosibiře“.⁵⁾ Byl schválně vpuštěn do stanice, kde stály již připraveny oddíly rudé gardy, Němců a Maďarů, a dáno mu ultimatum, aby za čtvrt hodiny vydal všechny zbraně. Zatím co důstojníci se radili, zaznělo náhle německé komando „schiessen“ a ešelon octl se z bezprostřední blízkosti pod ohněm pušek a kulometů. Ztráty jeho byly v prvním okamžiku přirozeně vážné, ale situace se záhy změnila, jakmile pominulo první překvapení. Takřka s holýma rukama vrhli se naši vojáci na útočícího nepřítele, v deseti minutách zoufalého boje opanovali nádraží a jali se potom postupovati s ukořistěnými zbraněmi na viadukt a přilehlá návrší, kde byly posice bolševické artillerie. Ve městě nastala ovšem z tohoto výsledku boje veliká panika a sovět zahájil okamžitě kroky k smíru. Náš ešelon, poněvadž neměl potuchy o tom, co se již současně dalo v západní Sibiři a také vzhledem k citelným ztrátám vlastním — jen mrtvých měl 9, těžce raněných 28, lehce raněných 33 — přistoupil loyálně na vyjednávání s „Centrosibiří“. Výsledek byl ten, že sovět musil okamžitě odvolat všechny Němce a Maďary od nádraží, náš ešelon odevzdal nato určitý počet zbraní a byl pak z Irkutska propuštěn do Vladivostoku.

Zpráva o Irkutském přepadení roznesla se však zatím po nejblíže okolí a dva naše vlaky, stojící na blízké stanici Innokentievské zahájily ihned bojový pochod na irkutské nádraží. Toto, jakož i přilehlá část města na levém břehu Angary mohla býti poměrně snadno obsazena a odtud mohly býti drženy v šachu i hlavní části města za řekou. Tu však do konfliktu zasáhli 27. května zástupci

⁵⁾ Ústřední sovětská vláda v Sibiři.

Francie a Ameriky — v Irkutsku byl právě tehdy také major Verge, francouzský komisař při Čsl. národní radě, pověřený dozorem nad naším transportem. Těmto podařilo se ovšem brzy další bojový postup zastavit a sjednatí mír za stejných podmínek, jako s ešelonem předcházejícím.

Na tomto irkutském incidentu se nejlépe ukázalo původní zamítavé stanovisko představitelů Dohody k naší branné anabasi. Nebýt právě jejich zásahu, mohl být Irkutsk v naší moci již koncem května! Počítáme-li, že skupina Gajdova dorazila do Irkutsku teprve 11. července, vidíme tu ztrátu šesti týdnů nejvhodnějšího času pro rychlé opanování magistrály. A posuzujeme-li věc s našeho pozdějšího stanoviska, t. j. se stanoviska vojenské pomoci protibolševickému Rusku, pak teprve vidíme, že obsazení Irkutsku již koncem května bylo by bývalo politickou výhrou značného významu i dosahu.

Ještě zákeřnější přepadení, než bylo ono v Irkutsku, zažil 27. května štábní ešelon prvního pluku u Zlatoustu na Urále. Pod záminkou přesunutí na jinou kolej byl ešelon dirigován z nádraží zpět do blízké soutěsky, kde čekal již oddíl rudé gardy s kulomety... Ale i tu výsledek přepadení byl pro bolševiky týž jako u Marianovky a v Irkutsku; po velkých ztrátách byli rozprášeni a zahnaní na útek. Vítězný ešelon octl se však sám v situaci opravdu zoufalé. Stál na trati úplně osamocen. Na západ k nejbližšímu vlaku v Syzrani měl přes 930 km, na východ pak do Čeljabinska asi 190 km. Při těžkých ztrátách, které utrpěl — jen mrtvých bylo okolo 20 — nemohl se ovšem odvážiti toho, aby si prorážel cestu bolševickým Zlatoustem k Čeljabinsku. Proto se bratři rozhodli, že opustí vlak, který ustoupil zatím na stanici Tunduš, a že vyhledají spojení s čeljabinskou skupinou pěším pochodem přes Urál. Po namáhavé třídní cestě podařilo se jim vskutku probrati se šťastně k předvoji skupiny pplk. Vojcechovského, která byla tou dobou již pánem Čeljabinska a přilehlých stanic.

Na zprávu o přepadení u Marianovky byla totiž v Čeljabinsku v noci na 27. května odzrojena téměř celá místní garda, a o málo později, v noci na 1. června došlo i k sesazení tamní sovětské vlády. Velitel skupiny pplk. Vojcechovský hleděl nejprve zabezpečiti dobyté město podle železničních tratí, jež z něho vycházejí, a organisovati plánovitou akci za spojení s oběma skupinami sousedními. Na západ od Čeljabinska u města Miassu, kde se právě připojil zmíněný štábní ešelon prvního pluku, byl sveden 1. června urputný boj s bolševiky urálskými. Tito byli sice poraženi, ale nepřestávali ani potom po celý měsíc znepokojevati miasské okolí.

Hlavní pozornost skupiny čeljabinské byla však v prvním období anabase obrácena na východ, ke spojení s našimi ešelonu v Isil'-Kul'u a pak se skupinou kap. Gajdy. Za tím účelem bylo nutno zmocniti se nejdříve hlavně dvou západosibiřských měst Kurganu a Petropavlovsk⁶⁾. V noci na 31. května dobyli naši úderníci za pomoci ruských kozáků Petropavlovsk, 2. června byl opanován druhým plukem Kurgan, 3. června obsazena Šumicha. Tak ovládl pplk. Vojcechovský v prvních dnech června značný úsek magistrály od Miassu až po Isil'-Kul' v délce asi 750 km.

O osudech skupiny Čeckovy nebylo zatím žádných určitých zpráv. Postavení její bylo zvláště obtížné nejen pro velkou vzdálenost, která ji dělila od ostatních částí armádního sboru, nýbrž i proto, že tato

⁶⁾ Kurganské nádraží bylo námi obsazeno již 28. května.

skupina měla proti sobě nejlepší síly tehdejší rudé armády v Povolží, jejichž počet se novými posilami z Moskvy snadno mohl zvětšiti. Nejnebezpečnějším místem jejího transportu byl ovšem železniční most přes Volhu u Syzraně. Zničení tohoto mostu mohlo znamenati i katastrofu celé skupiny Čečkovy na pravém břehu Volhy. Jedinou její výhodou, proti skupinám ostatním, možno však počítati to, že byla z velké části ještě plně ozbrojena, poněvadž zbraně odevzdaly jen ešelony, stojící od Penzy na východ.

V době, kdy bolševici provedli zákeřné přepadení štábního vlaku prvního pluku u Zlatoustu, schylovalo se k boji i v Penze. Situace zdála se tam býti pro nás v případě branného konfliktu tak beznadějná, že ani velitel první divise, ani náčelník jeho štábu — oba vyšší důstojníci ruští — když se dověděli o rozhodnutí čeljabinského sjezdu, netroufali si vésti naše legie do boje, který pokládali předem za prohraný. Musili být proto právě v nejkritičtějším momentu propuštění a vojenské velení přešlo tak úplně do rukou důstojníků našich. Penzský sovět úmyslně prodlužoval vyjednávání s naším vojskem, dokud by mu nepřišly povolané posily. Příjezd prvního bolševického vlaku s obrněnými automobily, děly a kulomety na penzské nádraží byl ovšem signálem k boji. Rázným útokem byl tento vlak v několika minutách odzbrojen a odpoledne došlo pak k tuhému boji mezi městem a nádražím. Jakmile totiž bolševici zahájili z města palbu na nádraží, dal por. Švec, který převzal velení prvního pluku, rozkaz k postupu na město. K rozhodujícímu boji došlo pak druhého dne 29. května před polednem, kdy bylo i města dobyto. Vedle hlavního boje o Penzu podniknuta současně výprava i na sousední Serdobsck, aby se zachránil zadní voj 4. pluku, utrpěvší před tím značné ztráty při evakuaci lokomotiv ze Rtiščeva. Na východ od Penzy obsazen 29. května prvním plukem záložním Kuzneck. Jakmile byly tyto operace v rayonu penzském skončeny, začaly se hned všechny vlaky koncentrovati k Volze. Dne 31. května byla již Penza opuštěna, neboť naše vojsko nechtělo tehdy nic jiného, než dostat se co nejdříve do Vladivostoku. Proto také zadní voj opouštěl v Povolží stanici za stanicí, ač právě dobytá Penza mohla se státi základnou a východiskem vážné operace proti Moskvě. To však v počátku anabase nebylo úmyslem našich legií.

Vítězství v Penze usnadnilo další projezd vlaků i v nejbližších stanicích, zejména v Syzraní, kde sovět již ochotně souhlasil s propuštěním našeho transportů. Strach před Čechoslováky způsobil, že ani obrana alexandrovsckého mostu přes Volhu nebyla valná a tak toto nejvážnější místo v pohybu našeho zadního voje bylo opanováno poměrně lehce. Bylo jistě štěstím pro celou penzskou skupinu, že bolševici se ze své porážky vzpamatovali teprve tehdy, když všechny naše vlaky byly již za Volhou. Ovšem postavení její bylo i potom velmi těžké, poněvadž ke spojení se skupinou čeljabinskou došlo teprve 6. července a po celou tuto dobu musila penzská skupina bojovati vlastně na dvě fronty. Předvoj probíjel cestu, zadní voj bránil se proti nepříteli, dorážejícímu naň od Volhy.

Taková byla situace na západě. Na východě pak, v čele našeho bojujícího transportu octly se po odjezdu vlaků, účastněných v incidentu irkutském, tři následující ešelony, stojící v Nižneudinsku a v Kansku. Nižneudinsk byl námi opanován poměrně lehce v noci na 28. května. Kansk o den později. Velení nad tímto úsekem sevřeným dvěma velkými středisky bolševické moci v Sibiři, na západě Krasnojarskem, na východě pak Irkutskem, převzal zatím náčelník

štábu druhé čsl. divise, pplk. Ušakov, jedoucí ve vlaku úderného praporu v Kansku.

V této první fázi bojů, jež anabasi zahájily, šlo vždy nejprve o obsazení nádraží, ve kterých právě naše vlaky stály, při čemž místní rudá garda byla odzbrojena, po případě v boji poražena. Zároveň obsazeny i všechny význačné objekty v přilehlém okolí, zvláště ve městech, jejichž ochrana byla z hlediska vojenského nezbytně nutná. Někde byly vítězné ešelony úplně osamoceny, sousední stanice zepředu i zezadu byly ještě v moci rudých. Proto musilo být první starostí jejich velitelů, aby navázali co nejrychleji spojení s ešelony nejbližšími, ať v tom, či onom směru. Tak se stalo, že některé vlaky musily hned od počátku postupovati po trati také dozadu, na západ a zároveň zabezpečovati magistralu menšími výpravami podle jednotlivých odboček nebo prostě jen ve směru koncentrace nepřátelských sil. Mohl-li zadní voj v penzské skupině prostě opouštět stanice, ve kterých si vybojoval odjezd — jako tomu bylo v Penze, Kuzneku a Syzrani — měl náš předvoj v Sibiři i hlavní skupina na Urále ovšem postavení jiné; musily naopak dobyté stanice a trať zabezpečiti a udržeti pro vlaky následující. Tím byla však zároveň utvrzována i nová sibiřská vláda a do jisté míry připravována pozdější změna v cíli naší anabase, t. j. společný boj s protibolševickou Rusí a státy dohodovými proti bolševikům a Němcům, oficielně prohlášený po spojení u Minjaru, 7. července. Očišťování míst, ležících ve větších vzdálenostech od dráhy, ponecháno již vojenským útvarům ruským, organizovaným novou protibolševickou vládou. Tak byl položen základ k pozdější armádě sibiřské a v dalším průběhu anabase i k ostatním formacím, jako k lidové armádě samarské, k plukům česko-ruským a p.

K největšímu boji došlo v prvních dnech našeho branného vystoupení v Penze, o kterou bylo bojováno dva dny. Boje v ostatních městech byly nepoměrně menší, někde docíleno vítězství již po malé přestřelce. Proto i ztráty naše v těchto bojích byly malé, vyjímajíc ovšem připomenutá místa náhlého přepadení, Marianovku, Irkutsk a Zlatoust.

III.

Předvoj našeho transportu v Nižneudinsku nepostupoval hned s počátku dále na východ, nýbrž omezil se jen na zabezpečení železničního úseku mezi Nižneudinskem a Kanskem a vyčkával nejprve spojení se západem. Za tím účelem přistoupil pplk. Ušakov v první polovině června na výhodné příměří, nabízené mu irkutskou „Centrosibiří“. Tato ústřední vláda sibiřská projevila totiž hned po nezdařeném přepadení našeho dělostřeleckého ešelonu v Irkutsku velkou mírumilovnost a hleděla hlavně pomocí americké mise, později též za spoluúčasti členů naší Odbočky Národní rady ve Vladivostoku, likvidovati celý konflikt smírem. Při ohromné rozlehlosti území, na němž se bojovalo, a při značné roztríštěnosti hlavních i pomocných front, bylo ovšem technické spojení a dorozumění, závazně platné pro všechny bojující skupiny obou stran, nesmírně ztíženo. A obapolná nedůvěra, která po prvních bojích přirozeně ještě vzrostla, připravovala již předem všem pokusům o mír naprostý neúspěch. Po smutných zkušenostech z předchozích dnů, bolševické sliby a záruky, byť byly podporovány kýmkoliv, nemohly mítí žádného účinku. Tím méně ovšem, když jádrem sovětských podmínek byl vždy jen

požadavek úplného odzbrojení — požadavek, který měl právě rozhodující význam při vzniku konfliktu! Smýšlení našeho vojska v této věci bylo všude stejné. Čečkova skupina na př. odmítla pokus o smír, nabízený 4. června t. r. za spoluúčasti Maxovy a francouzské mise sovětskou vládou moskevskou, ve skupině Vojcechovského projevíli opět naši vojáci u Marianovky nesouhlas se stanoviskem francouzského majora Guineta, který protestoval proti našemu postupu na Omsk a neustále se snažil sjednatí dohodu s omským sovětem. Rovněž ve skupině Gajdově musila ztroskotati nabídka smíru, vycházející od různých sibiřských sovětů, později též od představitelů našeho politického vedení ve Vladivostoku. Netřeba snad zvláště zdůrazňovati, že i tentokráte zdravý instinkt vojska, jež jednalo bez jakéhokoliv vzájemného dorozumívání a bez vědomí toho, co se současně dalo na jiných místech magistrály, zachránil situaci a umožnil plné vítězství anabase.

Tyto mírové akce, zvláště pak dočasná příměří, uzavíraná v první době na některých frontách, měly pro nás dvojí výsledek. U Miassu a Omska na př. byly výhodou pro bolševiky, v Nižneudinsku a v Mariinsku opět pro nás. Zvláště v Sibiři byly s počátku podmínky našeho bojového postupu dosti nepříznivé, nejen pro poměrně slabé síly Gajdovy skupiny, nýbrž i pro její značnou rozdrobenost. Skupina tato se musila vlastně teprve postupně organisovati, spojením tří oddílů, bojujících do té doby samostatně! Situace v Sibiři byla koncem května taková, že na sibiřském západě sáhala skupina Vojcechovského až k Isil'-Kul'u, úsek omský byl v rukou rudých, pak zase okolí Novonikolaevska bylo v moci Gajdově, ale oddíl Kadlecův byl od Gajdy oddělen úsekem měst Jurgy a Tajgy. Na východě pak mezi Kadlecem a Ušakovem byl opět bolševický rayon krasnojarský. Bojová iniciativa vycházela od Gajdy, Kadlec a Ušakov byli v obraně.

Zatím co západní fronta novonikolaevské skupiny ustoupila poněkud před nápořem Omska, usiloval Gajda o spojení s Mariinskem, který byl ohrožen nepřítelem od východu i západu. Dne 1. června porazil kpt. Kadlec bolševiky na obou mariinských frontách a večer téhož dne spojil se s ním již Gajdův předvoj, opanovavší zatím celou trať od Novonikolaevska do Mariinska. Hlavním úkolem Gajdovým bylo ovšem tehdy co nejrychlejší spojení s hlavními silami našeho armádního sboru, t. j. se skupinou pplk. Vojcechovského. Proto přijal od „Centrosibiře“ podmínky dočasného příměří i pro Mariinsk, a obnovil hned postup proti Omsku se strany východní. Současně zahájila však ofensivu proti Omsku též skupina Vojcechovského od Isil'-Kul'u a v rozhodujícím boji u Marianovky 6. června zničila hlavní síly omského sověta. Tento jal se ihned evakuovati Omsk, čímž umožnil poměrně hladký průběh protibolševické vzpoury uvnitř města. Následujícího dne byla tam sovětská vláda definitivně likvidována a Omsk stal se pak na delší dobu hlavním městem Sibiře. O dva dny později, 9. června spojily se již přední oddíly skupiny Vojcechovského (por. Syrový) se skupinou Gajdovou blíže stanice Tatarské východně od Omska.

Spojení toto znamenalo nejen opanování značného úseku magistrály od stanice Miassu na západě až po Mariinsk na východě, nýbrž dávalo také možnost, aby byly vedeny jednotně řízené operace s většími již silami. Nejbližším úkolem Gajdovým bylo dosíci spojení se skupinou Ušakovovou v Kansku a v Nižneudinsku, Vojcechovského čekaly pak vážné úkoly na třech frontách na Urále, i na trati spojující Omsk s Jekatěrinburkem. Již v době postupu na Omsk mané-

vroval pplk. Vojcechovský úspěšně proti bolševikům jekatěrinburským na frontě argajašské, severně od Čeljabinska, a bránil tím zároveň odeslání posíl z Jekatěrinburku do Omska. Poraziv nepřítele v rozhodujícím boji před Kyštymem právě v den spojení u Tatarské 9. června, obrátil se hned na druhou urálskou frontu, proti bolševickým útokům vycházejícím z Troicka. Teprve po dobytí Troicka 18. června měl uvolněné ruce, aby mohl zahájit hlavní ofensivu u Miassu, vedoucí již přímo ke spojení se skupinou Čečkovou. Současně prováděna však ve skupině Vojcechovského nová operace v západní Sibiři, jejíž účelem bylo likvidovat bolševické síly v okolí Šadrinska a zabezpečiti se proti Jekatěrinburku i na dráze omské. Velení této severozápadní sibiřské fronty převzal por. Syrový. Pádem Omska způsoben 10. června politický převrat i v nedaleké Išimi, která již druhého dne byla námi obsazena a zabezpečena proti Golyšmanovu, kde se rudí znovu upevnili. Odtud byli však 27. června vypuzeni a 2. července donuceni k ústupu i z následující posice u st. Omutinské. Hned nato utrpěvše velkou porážku ve dnech 4.—5. července u Vagaj, a pronásledováni dále přes stanici Jalutorovsk a Bogandin-skou, zastavili se teprve na řece Pyšmě.

Podobného rázu byly též některé vedlejší operace ve skupině Gajdově, jako očištění dráhy kolčuginské v západní Sibiři, nebo boje na dráze altajské, které po porážkách bolševiků u Čerepanova a Ust'-Tal'meňky skončily se dobytím Barnaulu 15. června.

Jakmile vypršelo příměří na úseku středosibiřském, zahájil kpt. Gajda po dorozumění se s pplk. Ušakovem, další výboj magistrály. Současně provedený útok oddílu Gajdova u Mariinska a Ušakovova u Kljukvenné 16. června rozhodl osud Krasnojarska, kde se o čtyři dny později obě části sibiřské skupiny spojily. Gajdův předvoj dosáhl tak včas Nižneudinska, kde naše obranná posice stěží se již držela proti opěťovaným útokům se strany Irkutsku.

Tato fronta byla poměrně dlouho nadějí „Centrosibiře“ a dočasný ústup našeho oddílu od stanice Chudoeľanské, pokládán za počátek vítězné ofensivy bolševické. Jakmile se však po dobytí Krasnojarska Gajdova skupina soustředila na východ a porazila ve dnech 24.—26. června útočícího nepřítele u Nižneudinska a Šeberty, zahájili rudí spěšný ústup k Irkutsku. Zaujali sice ještě jednou vážnější obrannou posici na řece Bělé, as 90 km před Irkutskem, ale i odtud byli nuceni 6. července ustoupiti. Neúspěchy bolševiků na frontě otráslý ovšem i celkovou posicí sovětské vlády v Irkutsku. Tato, cítíc zřejmě svou bezmocnost ve městě i v poli, upustila sama od organisace nové obranné fronty v okolí Irkutsku a hledala spásu v bajkalských horách. Naše vojsko odsadilo Irkutsk 11. července již bez boje.

Největší úspěch byl však získán tou dobou na frontě urálské. V Husův dne 6. července dosáhla skupina Čečkova na malé urálské stanici Minjaru spojení se skupinou plk. Vojcechovského. Do té doby prodělala ovšem svou vlastní anabasi, řadu velkých a těžkých bojů v Povolží. Po dobytí alexandrovského mostu a nejbližších stanic svedl předvoj její 4. června zvlášť úporný boj na samarské frontě u Lipjag, kde padl sám velitel 4. pluku por. Gajer. Zatím, co zadní voj (ppor. Voženílek) vítězně odrazil 5. června u Bezenčuku nepřítele útočícího od Volhy, chystal se předvoj za velení Švecova k rozhodujícímu úderu na Samaru. Tento byl proveden 8. června; Samara, jejíž hlavní síly byly rozbity již u Lipjag, byla toho dne dobytá a stala se jak hlavní operační basí pro další postup Čečkovy skupiny, tak koncentračním

bohem ruského protibolševického hnutí v Povolží, vedeného eser-
skými politiky, členy bývalého ruského ústavodárného shromáždění.

Proto musila být Samara dobře zabezpečena, zejména se strany
Volhy. Za tím účelem upevněna ariergardní posice u Bezenčuku a na
sever od Samary obsazeno 14. června volžské město Stavropol, po-
zději pak i jiná města v okolí Samary. — Další velké boje prodělala
Čečkova skupina ve dnech 24.—26. června u Buzuluku, kde nepříte-
lem byli hlavně Maďaři a Němci. Předvoj postupoval zatím přes
Aksakovo a Belebej k Ufě, porazil bolševiky 3. července u Udrjaku
a následujícího dne vkročil do Ufy, která byla již nepřitelem vzdána
bez boje. Tou dobou blížila se k Ufě také skupina čeljabinská od vý-
chodu. Plk. Vojcechovský zahájiv 25. června novou ofensivu u Miassu,
zmocnil se již následujícího dne Zlatoustu a poraziv nepřítele znovu
4. července v Ust'-Katavské dolině za Berdjaušem, opanoval brzy
celou trať až po stanici Minjar východně od Ufy. Tam došlo pak
4. července ke spojení obou našich skupin, Vojcechovského a Čečkovy.

IV.

Spojením tímto nastala v operacích našeho vojska i důležitá
změna strategická. Podle rozhodnutí našeho politického vedení, uči-
něného na žádost nových ruských vlád, a za souhlasu zástupců Do-
hody, měl náš armádní sbor zůstat v Rusku a býti předvojem na
nové ruské i spojenecké frontě v Povolží, jež měla tvořiti součást spo-
lečného bojiště proti ústředním mocnostem i bolševikům. Proto již
druhého dne po spojení u Minjaru, 7. července, obrací se českoslo-
vensko-ruská fronta k Volze. Tato změna vyžadovala ovšem zásad-
ních přesunů našich vojenských jednotek, postupujících do té doby
směrem východním. Bylo především nutno obrátiti úzkou frontu vy-
tvořenou podle hlavní trati, po případě podle některých odboček,
a rozšířiti ji o rozsáhlé území na levém břehu Volhy. Uskutečniti
tento plán v situaci, v jaké byla tedejší Čečkova skupina, přeměnivší
se rázem ze zadního voje našeho armádního sboru v jeho předvoj,
bylo ovšem velmi obtížné. Úspěch nového plánu vyžadoval, aby se
změna v přeskupení sil provedla co nejdříve a aby se nová fronta
rozšířila hluboko na sever a na jih podle toku Volhy. Čečkova sku-
pina sama byla na tento úkol početně slabá. O řádném obsazení
levého Povolží nemohlo být proto řeči, síly naše i t. zv. lidové armády
samarské a urálských kozáků, stačily jen na obsazení několika nej-
důležitějších opěrných bodů nové frontové linie a na ochranu želez-
ničního spojení těchto míst se zápolím. Toto zápolí nebylo ovšem
také ještě pacifikováno a drobné boje, eventuálně celé výpravy proti
organisovaným družinám bolševických partisanů, hledajících spojení
s hlavními silami rudého vojska v Povolží a na Urále, značně ovšem
ztěžovaly vlastní úkol, budování nové fronty. Neklidné zápolí spolu
s nedostatkem vojenských sil zavinilo vlastně hned na počátku, že
nástup k naznačené frontové linii nemohl býti proveden tak rychle,
jak změněná strategická situace vyžadovala a v době, kdy také roz-
hárané vnitřní poměry v sovětském Rusku naši ofensivu hodně uleh-
čovaly. Povstání eserů, zahájené právě 6. července zavražděním ně-
meckého vyslance v Moskvě hraběte Mirbacha, vedlo k politickým
zmatkům, jež těžké postavení sovětské vlády ještě více ztížily, zvláště
když se k povstalcům přidal i sám vrchní velitel bolševické fronty
v Povolží Muravěv.⁷⁾

⁷⁾ Po Muravěvu, který se pro nezdar svých plánů zastřelil, převzal vrchní
velitelství fronty 13. července soudr. Vacetis.

Přes to, že situace pro nás velmi příznivá nemohla být pro důvody svrchu uvedené plně využita, úspěchy prvního období volžské ofensivy byly veliké. Středem fronty stanovená Samara, na pravém, t. j. severním křídle měl být obsazen Simbirsk, na levém pak, jižním křídle, Saratov. Tak jevil se našemu velení první hrubý nárys základu nové fronty, měřící mezi oběma krajními městy, Simbirskem a Saratovem, přibližně asi 700 km.⁸⁾ Tím dáno bylo pa-prskovité členění vojenských operací z železniční trati Samara—Ufa jednak směrem severozápadním k Simbirsku, jednak směrem jiho-západním k Saratovu. Ale i střed u Samary bylo nutno dobře zabezpečiti obsazením Syzraně, aby byl chráněn veledůležitý alexandrovský most a přeprava přes Volhu. Již v druhé polovině června svrhla Syzraň sovětskou vládu a byla pak podpořena Samarci i menším oddílem našeho vojska. Ale počátkem července podařilo se přesile rudých obklíčiti město, takže musilo být nakvap evakuováno. Ústup ze Syzraně byl však jen manévrem dočasným; 8. července vnikli sice bolševici do města, ale již 10. července byli naši novou výpravou s velikými ztrátami opět vypuzeni. Syzraň i volžské předmostí, jako opěrný bod pro aktivní obranu Volhy, zajištěno. O něco později, 15. července postoupil pak dočasně náš předvoj od Syzraně až do Kuznecka.

Na nové frontě bylo dosaženo velkého úspěchu zejména tím, že 22. července padl Simbirsk. Operace proti Simbirsku byly vedeny jak po dráze volžsko-bugulmské, tak podle silnice syzraňsko-simbirské. Zatím co naše skupina dobyla 11. července Bugulmu a porazila nepřítele 18. července u Melekesu a 20. července u Brjandina, postupovala výprava plk. Kappela na Simbirsk od Syzraně. Z této strany byl Simbirsk po několika menších bojích nejdříve obsazen a nepřítel, ustupující po Volze ke Kazani, znovu napaden naší skupinou bugulmskou u Starých Majn.

Velitel fronty plk. Čeček chystal se pak s pomocí volžského loďstva k útoku na druhý proponovaný opěrný bod nové fronty, na Saratov, odkudž mohlo se také poměrně brzy navázati spojení s protibolševickou frontou gen. Denikina na jihu Ruska. V saratovském směru postoupilo naše a ruské vojsko 14. července až k městu Chvalynsku, později 6. září zmocnilo se i Volska, ale Saratov sám již dobyt nebyl. Velitel výpravy určené proti Saratovu kpt. Stěpanov, žádán kazaňskými důstojníky a některými členy samarské vlády, užil připraveného loďstva na vlastní odpovědnost k jiné operaci. Největší město východního Ruska, Kazaň, lákalo totiž samarskou vládu hlavně velkým státním pokladem, který tam byl uložen z prvních dob revoluce. Výprava Stěpanovova, sestávající asi z 20 parníků a lodí, provázených pěší kolonou po silnici ze Simbirska na Buinsk a Kazaň, dostala se snadno do Nižního Uslonu a odtud pomocí srbského oddílu, jenž před tím za vedení mjr. Blagotiče uprchl z Kazaně, udeřila na město. Po dvoudenním boji 6. a 7. srpna byla Kazaň poměrně snadno dobyta.

Dobytí Kazaně mělo nesporně veliký význam politický a mravní, bylo přijato s jásotem po celém osvobozeném území Ruska a Sibíře, způsobilo velký poplach a vážné obavy v Moskvě. Pro sovětskou vládu nadcházela chvíle opravdu kritická. Kazaň mohla však býti

⁸⁾ Prvním velitelem této povolžské fronty, t. j. všech československých i ruských vojsk tam bojujících, byl plukovník, později generál Čeček, od počátku října t. r. gen. Vojcechovský.

i velikým úspěchem strategickým, kdyby byl kap. Stěpanov dovedl svého vítězství plně využít a rozvinul bojový úspěch ihned směrem ke Svijažsku, a kdyby Rusové vůbec byli pochopili, že jest jejich povinnost postavit v Kazani tolik nových vojenských útvarů, jež by umožnily úspěšné manévrování na prodloužené frontě. V tom případě mohla se Kazaň státi operační základnou k rozhodnému tažení na Nižní Novgorod i Moskvu! To dobře pochopili právě bolševici, jak dále se zmíním. Jen díky ruské netečnosti byla tato nejvhodnější chvíle propasena a kazaňská fronta stala se naopak počátkem konců našich úspěchů v Povolží... Jediný pozitivní výsledek opanování Kazaň byl ten, že samarská vláda vyvezla odtud velký státní poklad, který se tak dostal do rukou tábora protibolševického.

Na druhé straně ovšem ponechání Saratova v moci rudých a vůbec nezabezpečení jižního křídla fronty ukázalo se zanedlouho další osudnou chybou.

V době, kdy byla dobyta Kazaň, byl již v naší moci také hlavní centrální severního Urálu, Jekatěrinburk. Soustředěný útok proti Jekatěrinburku mohl být proveden teprve po spojení u Minjaru. Byl připravován a do značné míry ulehčen již tím, že omská skupina por. Syrového poutala síly bolševiků také na železniční spojení mezi Jekatěrinburkem a Omskem, jakož i na frontě šadrinské. V polovině července, kdy plk. Vojcechovský zahajuje hlavní úder po dráze západouralské proti Njazepetrovsku a Kuzinu, podporovaný pomocnou operací na dráze východouralské a podle silnice čeljabinsko-jekatěrinburské, bojuje skupina Syrového již rozhodující boje o přechod řeky Pyšmy u Goloviny a Bogandinské. Tyto končí se velkým vítězstvím 19. července a obsazením Tjumeni (20. VII.). Zatím skupina šadrinská, zmocnivši se 30. června Šadrinska, dobyla 11. července Dalmatova a o něco později, 28. července obsadila železniční uzel v Bogdanoviči, kde se téhož dne spojila se skupinou omskou, postupující od Tjumeni. Spojenými silami očištěn rayon jegoršinský a uvolněna tak cesta k Jekatěrinburku i se strany východní.

Těžiště jekatěrinburské ofensivy bylo ovšem na dráze západouralské. Dne 14. července dobyt po krvavém boji Njazepetrovsk, 18. července padá Araslanovo a 21. července Kuzino, které několika úpornými boji v následujících dnech (Chrompik 23. VII.) úplně zabezpečeno. Současně dál se vítězný postup i po dráze východouralské, kde 15. července dobyt Kaslinskij závod, následujícího dne obsazen Verchnij Ufalej a poté další stanice směrem k Jekatěrinburku. Město samo bylo vzato hlavní kolonou plk. Vojcechovského se strany Kuzina 25. července.

Současně vedeny však boje i v rayonu ufském, kde 7. července obsazen Borsk a 15. července Sterlitamak. Bolševičtí partisané znepokojovali celý kraj a vynutili si později v srpnu v několika menších bojích i přechod přes ufsko-čeljabinskou trať z rayonu Belorecka k Sarapulu a Krasnoufimsku. Bývalá rudá posádka ufská spojivši se na řece Kamě se sovětským vojskem, napadala opět okolí Bugulmy, Birska a Djurtjull. I tyto partisánské nájezdy vyžadovaly s naší strany ustavičné bdělosti a speciálních výprav, někdy docházelo i k větším bojům, jako na př. 9. srpna u Djurtjull.

Časově nejpozdější jest vystoupení naší skupiny vladivostocké. Došlo k němu teprve koncem června 1918. Vojenské formace soustředěné ve Vladivostoku dostávaly s počátku jen velmi neurčité a zkomolené zprávy o událostech v Sibiři a v Rusku, později, když bolševický tisk a také někteří kurýři našeho vojska podali již infor-

mace podrobnější, toužily přirozeně po tom, aby mohly jíti samy na pomoc. Byly však zdržovány jednak ohleduplnou politikou vladivostockých členů Odbočky, kteří uzavřeli s místním sovětem smlouvu o neutralitě a pokoušeli se, jak jsem uvedl, i o sjednání míru mezi oběma válčícími tábory v Sibiři, jednak také neurčitým chováním představitelů dohodových států, kteří byli dlouho proti našemu protibolševickému vystoupení vůbec.

Podnětem k zahájení branné akce vladivostocké posloužila teprve okolnost, že místní sovět byl přistižen při porušování sjednané úmluvy o neutralitě. Zjištěno, že zásobuje rudé vojsko v Zabajkalí zbraněmi a válečným materiálem, a že rozmnožuje rudou gardu. A poněvadž ultimativní zákrok nepřinesl žádoucích výsledků, obsadilo naše vojsko po krátkém boji 29. června Vladivostok a zmocnilo se i několika menších ruských lodí.

Obsazením Vladivostoku s přilehlými předměstími byla zahájena za velení generála Diterichse válečná akce naší nejvýhodnější skupiny, jejímž nejbližším úkolem bylo dosíci spojení se skupinou Gajdovou. První těžké boje musila svěsti 4. a 5. července o důležitý železniční uzel Přímořské oblasti, Nikolsk-Ussurijsk. Obsadivši poté jižní trať až po hranici Mandžuska, vrhla se všemi silami proti Chabarovsku na dráhu amurskou. Dne 11. července zvítězila u Evgenevky a Spasského a pronásledovala nepřítele až k zastávce Kaulu. Po krutém boji 1. srpna musila však opustit Kaul a ustoupiti až k zastávce Kraevské. Velká převaha bolševických sil mohla býti zdolána teprve vojenskou pomocí států dohodových, zejména Japonců, kteří v druhé polovině srpna převzali chabarovskou frontu a 24. srpna rozhodli již vítězně náš dvoudenní boj u zast. Kraevské. Japonská pomoc byla nejlepší zárukou brzké likvidace východní fronty a naše vojsko mohlo býti proto celé převedeno na dráhu mandžuskou, aby se tudy dostalo co nejrychleji do Zabajkalí a dosáhlo spojení se skupinou Gajdovou.

Tato, zesílená zatím vojenskými formacemi sibiřskými za velení plk. Pepeljaeva, obsadila 11. července Irkutsk a získala tak i pevnou bási pro rozvinutí velké operace, nutné k dobytí bajkalské okružní dráhy. První fáze této operace skončila se porážkou bolševiků u Kultuku a Sljudanky 19.—20. července, druhá dobytím Murina 6.—7. srpna. Třetí a poslední částí celé ofensivy byl složitý útok, vedený jak na úseku železniční trati u Tanchoje, tak i na bajkalském jezeře a v hlubokém nepřátelském zápolí u Posolské. Tento nejvyšší riskovaný manévř, vykoupený mimo jiné mučednickou smrtí náčelníka Gajdova štábu pplk. Ušakova, rozhodl ve dnech 14.—19. srpna osud Bajkalu a definitivně skončil nejtěžší strategický úkol naší anabase v Sibiři. Zničením rudých na Bajkale řešena vlastně také i otázka jejich moci v Zabajkalí. Po obsazení Verchneudinska 20. srpna, neodvážil se totiž nepřítel již žádné větší obranné akce; 25. srpna opustil Čitu a uchýlil se poté na dráhu amurskou, hledaje pomoci u bolševiků v Blagověščensku a Chabarovsku. Expediční oddíl Gajdovy skupiny pronásledoval jej však i po této dráze až za Srětensk ke stanici Tiptugary a současně likvidovala jiná výprava zbytky rudých u Selenginska, Kjachty a Troickosavska na mongolské hranici. Hlavní síly Gajdovy pokračovaly však v rychlé jízdě po dráze mandžurské a 31. srpna stihly v Olovjanně na řece Ononu prvního důstojníka skupiny vladivostocké, přiděleného ke štábu atamana Semenova. V násl. dnech zářijových počaly již příjížděti do Olovjanně první ešelony skupiny Diterichsovy. Armádní sbor byl

opět spojen, cesta do Vladivostoku a k Velikému oceánu uvolněna. Tím splněn původní cíl naší anabase. Dosažení moře znamenalo ovšem též spojení s ostatním světem. Skončila se naše izolace, navázány pravidelné styky se zástupci dohodových států a činnost našeho vojska v Rusku řídila se pak již jednotlivými direktivami podle celkového válečného programu Dohody. Bojiště přeneslo se úplně na západ k Volze a na Urál.

V.

Během září soustředily se i všechny útvary skupiny Gajdovy a Diterichsovy ve východním Rusku, a byly rychle použity na zesílení fronty povolžské a uralské, kde se zatím již od poloviny srpna počala situace měnit v náš neprospěch. Vážné nebezpečí hrozilo jak na severu, na frontě kazaňské, tak i na jihu, na frontě nikolaevské. Za takovýchto těžkých poměrů převzal 1. září vrchní velení na celém ruském bojišti nově jmenovaný velitel čs. armádního sboru generál J. Syrový.⁹⁾

Zatím co na území Sibíře a východního Ruska rostly politické spory mezi novými vládami, a množil se chaos ve státní správě — ani za ústřední vlády demokratického direktoria se poměry mnoho nezměnily — trpěla fronta jak nedostatkem vojska a jeho technickým vybavením, tak i pokleslostí morální. Odolnost našich legií, vyčerpaných neustálými boji, zřejmě ochabovala, a nově formované útvary ruské nebyly ještě s to, aby je mohly vystřídati. Zato rostla však síla nepřítelova. Mobilisace prováděná úsilovně a bezohledně po pádu Kazaně v měsíci srpnu dala velmi dobré výsledky, které ovšem záhy musily změnit celou strategickou situaci v Povolží ve prospěch rudých. Hlavní pozornost věnovala sovětská vláda přirozeně Kazani, kde se právem cítila nejvíce ohrožena. Základnou své kazaňské ofensivy učinila město Svijažsk, kde energickým zásahem vojenského komisaře Trockého provedena reorganisace rudého vojska.

Obrana Kazaně, tíha prudkých a vysilujících bojů mezi Kazaní a Svijažskem spočívala z největší části opět jen na našich vojácích. Naši spolubojovníci Srbové, jakmile padl na frontě jejich vůdce major Blagotič, ztratili odvalu k dalším bojům. Z ruského protibolševického vojska osvědčily se jen nečetné formace ruských důstojníků. Naproti tomu lidová armáda samarská byla vojensky velmi slabá a naděje skládané v kazaňské obyvatelstvo zklamaly téměř úplně. Nebylo chuti a odhodlání k obětem. Odvážná výprava podniknutá na Svijažsk pplk. Kappelem se nezdařila a poněvadž posily odnikud již přijít nemohly, bylo nutno 10. září Kazaně opustiti...

Velmi nepříznivě vyvíjely se též poměry na frontě nikolaevské, kde od druhé poloviny července bylo nutno čelit silnému náporu rudých. Několikrát stal se pokus o ofensivu proti Nikolaevsku, 20. srpna bylo sice město dobyté, ale ještě v noci musil býti nastoupen zpáteční pochod, a ani pozdější vítězné boje, jako byl na př. 1. září boj u Gusichy nebo 6. září u Livenky, nemohly již situaci trvale zachrániti. Současné pak neúspěchy na frontě kazaňské nutily naše velení, aby připravilo plánovitou evakuaci všech povolžských měst.

Po pádu Kazaně následoval postupně již všeobecný ústup od

⁹⁾ Dosavadní velitel čs. arm. sboru ruský generál Šokorov se stal inspektorem vojska, náčelníkem štábu byl gen. Diterichs.

linie Volhy. Dne 12. září byl opuštěn Simbirsk, 13. Volsk a v druhé polovině září kolísají pod neustálými náporů rudých již obě křídla povolžské fronty na severu i na jihu. Na simbirské frontě svedeny zejména tuhé boje u Čerdaklů 17. září a o pět dní později u Nižní Časovně. Nejdéle vzdoruje střed v rayoně Inzy, Syzraně a Samary, kam se také postupně stahují s ariergardními boji frontové skupiny od Chvalynska a Nikolaevska. Tato koncentrace sil v rayoně samarském je ovšem jen dočasným manévrem, sloužícím především k tomu, aby se co nejdéle udržela aktivní obrana Volhy u syzraňského mostu — jediné to železniční komunikace mezi Simbirskem a Saratovem — a kryla se zároveň evakuace Samary a muničních závodů ivaščenkovských. Syzraň a předmostná opevnění na Volze hájena až do 4. října, Samara do 8. října. Mezitím opuštěn i Stavropol, Melekes a Sarapul. Poté následuje již všeobecný ústup směrem k Ufě. Koncem měsíce učiněn sice pokus zadržeti postup rudých na různých místech, jako v okolí Bugulmy, Buguruslanu a Belebeje, ale fronta se již trvale udržeti nedala. Se vzrůstem fyzické vyčerpanosti našich vojáků šířila se ovšem i vnitřní krise, jejíž obětí se stal 25. října v Aksakově velitel I. divise plk. Švec. Obranné boje ústupové pak pokračovaly za velení gen. Vojcechovského až k samé Ufě, která byla opuštěna 30. prosince. Nová obranná linie vybudována teprve na východ od Ufy v urálských horách.

Naproti tomu na frontě u Jekatěrinburku v oblasti severního Urálu, bylo získáno koncem roku osmnáctého, přes některé místní a dočasné neúspěchy, několik znamenitých vítězství. Dne 8. září dobyt Nev'jansk, 20. září Šajtanka a činěny pokusy o ofensivu proti Permi. Brzy po příchodu našich posil ze Sibíře a Dálného východu zlepšena celková strategická situace v rayonu jekatěrinburském na různých úsecích fronty a skončena šťastně zejména operace tagilská, dobytím Nižního Tagilu 3. října. V první polovině října převzal velení jekatěrinburské fronty po gen. Vojcechovském gen. Gajda a pokoušel se hned o útok na Kungur, jenž měl býti první fází ofensivy permské. Počáteční úspěchy, získané zvláště v okolí Šamary a Kordonu nebyly však trvalé, počátkem listopadu bylo nutno na celém úseku opět ustoupiti. Jen skupina tagilská uhájila své posice, rozšířené 23. října o město Verchotur'e. Po řadě menších obranných bojů a srážek byla pak podniknuta v posledních dnech listopadu nová, pečlivě připravená ofensiva proti Permi, která se po čtyřech týdnech skončila úplným vítězstvím. V těchto operacích, konaných již za nové vlády vojenské diktatury Kolčakovy, velkou většinu sil tvořili již Rusové. Jen na úseku kungurském bojovaly též některé pluky naší druhé divise. Dne 3. prosince dobytá Kušva, 13. Kordon a Kalino, 21. Kungur a 24. prosince vzal gen. Pepeljaev i samu Perm. Tyto úspěchy dosažené na severním Urále vyrovnávaly sice do jisté míry zhroucení fronty povolžské, ale celkové zlepšení strategické situace mohlo se očekávatí teprve od nové všeobecné ofensivy Kolčakova vojska, chystané na jaro příštího roku.

Účast našich legií při operaci permské a další jejich obranné boje na frontě u Kunguru v lednu r. 1919, byly již posledním projevem československé aktivity na východoruském bojišti. Na rozkaz ministra Štefánika, který koncem roku osmnáctého přijel z Francie do Sibíře a Ruska, měl býti celý náš armádní sbor převeden do Sibíře, aby tam provedl svou reorganizaci a chránil zápolí. Toto přeskupení z fronty na magistrálu bylo provedeno postupně během zimy počátkem r. 1919. Velké vojenské dílo bylo tím skončeno. Na Sibíři

začala se opět nová kapitola bojové činnosti našich legií, která byla však již jen dozvukem velikého vzepětí sil za anabase roku osmáctého.

Kapitán CHLUMSKÝ:

Organisace družstva a pěší čety.

O tomto tématě bylo již psáno v VR., a to škpt. Šantorou a kpt. Hirschem (VR. VII., str. 293 nebo 354) „Bojové úkoly a organisace čety“.

První zavrhl četu o 5 družstvech a doporučuje zůstatí při dnešní organisaci. Druhý, zavrhnuv ji, doporučuje četu o 5 družstvech.

Kpt. Šantora praví: „Není-li proto možné najíti způsob, kterým by nedostatky čety se 3 družstvy byly odstraněny, aniž tím vzniknou nedostatky ještě četnější a daleko význačnější, bude jistě lépe ponechati četu sestavenou a vyzbrojenou tak, jak je nyní předepsáno Cvičebním řádem pro pěchotu, zvláště, když pro změnu v sestavení čety, jejíž možné nedostatky nebyly vůbec prakticky prokázány, není naprosto žádných závažných důvodů (str. 310).

A kpt. Hirsch, stoupenec čety o 5 družstvech, dokázav nedostatky dnešní organisace družstva a čety, praví (str. 366):

„Považuji za nutné vytvořiti v každé pěší jednotce z á k l a d n u. Dejme četě základnu z lehkých kulometů. Vybavme naši pěchotu celým systémem základen...

Hlavní tíží boje, jež dosud spočívala na málo inteligentním veliteli družstva, rozdělíme náležitým dílem: veliteli družstva úlohu ulehčíme, inteligentnímu důstojníku, veliteli čety, však nepřitížíme, nýbrž jenom usnadníme vykonati jeho povinnost.“

Touto z á k l a d n o u jsou v jeho četě 2 střelecká družstva, mající po 1 lehkém kulometu.

„Základny“ jsou jeho hlediskem pro zavržení čety o 3 družstvech, neboť v té není těžiště (2 kulomety vpředu a 1 družstvo = kulometu vzadu). Proto zanedlouho četa pozbude stability a není nikoho, kdo by brzdil pohyb útočícího družstva“. (Pisatel je pro rychlost a pohyb!)

Není mým úmyslem kritisovati oba autory. Uvědomme si však, že naše dnešní četa (t. j. četa škpt. Šantory) je věrnou kopií čety francouzské, četa o 5 družstvech (četa kpt. Hirsche) je četa německá.

Je-li jisté, že oba autoři promyslili věc co nejlépe, musili zajisté učiniti chybu v úvahách, neboť vzájemně zavrhuje jeden, co tvrdí druhý. Zdá se mi tedy, že je třeba podívati se na problém nikoliv s hlediska geometrických sestav a více méně imaginárních a románovitých možností, nýbrž s hledisk prvků, z nichž se problém skládá.

Organisace bojové jednotky především vyplývá z jejího poslání na bojišti, dále z její výzbroje a konečně z vlastností a výcviku vojáků, kteří ji tvoří.

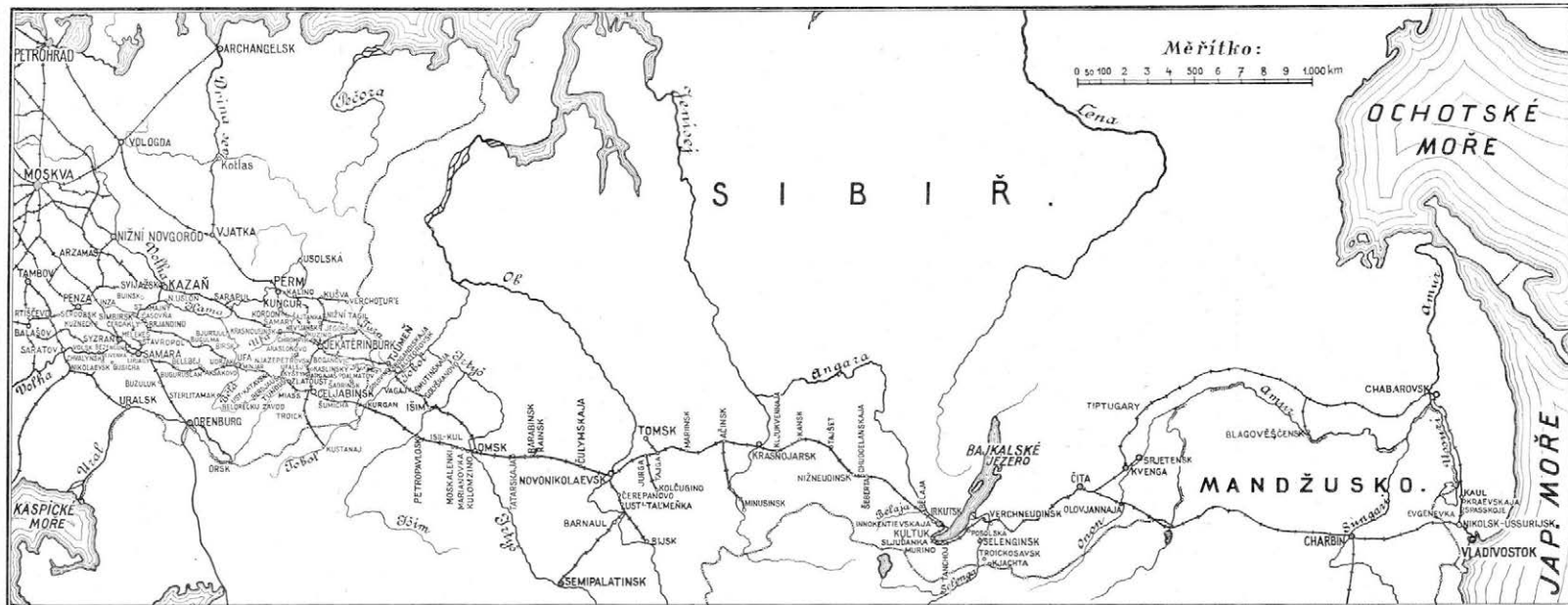
V těchto prvcích bychom zajisté našli důvody pro organisaci francouzskou a ovšem i německou. Z různých předpokladů dojdeme k závěrům různým, byť i cíl, k němuž se směřuje (akce na bojišti), byl stejný.

Pokusme se tedy rozebrati ještě jednou tento problém s hlediska našich poměrů.

Nejprve, domnívám se, je nutno zdůrazniti zásady, jimiž se

BOJIŠTĚ RUSKÝCH LEGII ZA ANABASE R. 1918.

Skpt. Jar. Boháč.

K článku F. Steidlera: „Anabase ruských legií v r. 1918.“

Vojenské rozhledy, roč. IX., č. 7—8.